

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

หลังจากวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมา รัฐบาลไทยได้นำนโยบายการส่งเสริมวิสาหกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises หรือ SMEs) มาเป็นกลไกสำคัญในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ โดยมุ่งให้ประเทศไทยมีความเป็นสังคมผู้ประกอบการมากขึ้น เนื่องจากธุรกิจขนาดย่อมช่วยกระจายรายได้และความรู้ความชำนาญให้แก่ประชาชนกลุ่มใหญ่ของประเทศไปถึงชุมชนและท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างทั่วถึง โดยมีบทบาทในการสร้างความสมดุลทางรายได้ให้แก่สังคมมากกว่าธุรกิจขนาดใหญ่และสามารถส่งเสริมมาตรฐานการครองชีพของคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ สร้างรายได้ประชาชาติให้สูงขึ้น อันเป็นการสร้างเสถียรภาพให้แก่เศรษฐกิจและสังคมอย่างแท้จริง (กัตัญญ หิรัญญสมบุรณ์, 2549) ด้วยเหตุนี้การประกอบธุรกิจขนาดย่อมจึงแสดงลักษณะของการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบทเนื่องจากธุรกิจขนาดย่อมใช้ทุนในการประกอบการน้อย และใช้วัตถุดิบจากภาคเกษตรที่หาได้ในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังเป็นธุรกิจที่อาศัยแรงงานระดับครัวเรือนเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต ซึ่งจะมีทั้งแรงงานที่ไร้ฝีมือและมีฝีมือ กรรมวิธีผลิตส่วนใหญ่เป็นแบบดั้งเดิม ดังนั้นธุรกิจขนาดย่อมจึงมีความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจในชนบท เนื่องจากธุรกิจได้สร้างรายได้หลักหรือรายได้เสริมให้แก่ประชาชนในชนบท (ชัยยุทธ์ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ และสกันธ์ วรรณวุฒนา, 2533) ธุรกิจขนาดย่อมในชุมชน มีทั้งรูปแบบการประกอบการในครัวเรือน โดยมีผู้ประกอบการรายเดียวและองค์กรธุรกิจที่มีการดำเนินการในรูปกลุ่ม อย่างไรก็ตามไม่ว่าธุรกิจขนาดย่อมในชุมชนจะมีรูปแบบใดก็มีปัญหาที่สำคัญหลายประการ เช่น ปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบที่มีผลกระทบต่อราคาของวัตถุดิบที่สูงขึ้น ปัญหาการตลาดที่ยังแคบอยู่ ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ปัญหาในด้านการบริหารจัดการและด้านเงินทุน เป็นต้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2539)

จากผลการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานของธุรกิจขนาดย่อมในจังหวัดสงขลา โดยนักศึกษาโปรแกรมวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจปีที่ 4 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา พบว่าปัญหาของธุรกิจดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับผลการศึกษาข้างต้น เช่นกรณีศึกษาหัตถกรรมอิฐและกระเบื้องดินเผา ท่านางหอม จังหวัดสงขลา พบว่ามีปัญหาในด้านการผลิต เพราะเทคโนโลยีในการผลิตยังล้าหลัง และปัญหาด้านการตลาดเนื่องจากไม่มีลูกค้า

ประจำแน่นอน และต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น (กาญจนา ทองสุก และคณะ, 2549) ส่วนกรณีศึกษา ธุรกิจผลิตภัณฑ์ไอ้ปุ่นซีเมนต์ ตำบลบ่อदान อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา พบว่ามีปัญหาในด้านการขาดแคลนแรงงาน และผู้ประกอบการไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชี จึงทำให้ไม่สามารถคำนวณต้นทุนที่แท้จริงได้ ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดราคาสินค้าที่เหมาะสม (จักรกฤษณ์ สุวักขณ์ และคณะ, 2549) ปัญหาดังกล่าวได้พบในกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานไยตาลบ้านชะแม ตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เช่นกัน กล่าวคือ ธุรกิจขาดแคลนแรงงานและไม่มีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการผลิต ส่งผลให้ทางกลุ่มผลิตสินค้าออกมาไม่ทันต่อความต้องการของตลาด (กิตติยา พละกุล และคณะ, 2549) ซึ่งปัญหานี้ธุรกิจผลิตเครื่องปั้นดินเผา บ้านสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้ประสบปัญหาเช่นเดียวกันคือ ธุรกิจขาดแคลนแรงงาน และไม่มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย (จารุวรรณ ไชยชนะ และคณะ, 2549)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ธุรกิจขนาดย่อมในชุมชนของจังหวัดสงขลา บางธุรกิจยังคงมีปัญหาหลาย ๆ ด้านในการดำเนินงาน ดังนั้นจึงทำให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาในเชิงลึกแล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาธุรกิจดังกล่าว โดยเลือกธุรกิจที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนจังหวัดสงขลาที่ครอบคลุมรวบของนักศึกษาโปรแกรมวิชา เศรษฐศาสตร์ธุรกิจอาศัยอยู่ และมีสภาพที่เหมาะสมในการศึกษาทั้งหมด 6 ธุรกิจ เป็นกรณีศึกษา โดยแยกเป็นโครงการวิจัยย่อย 6 โครงการ คือ

1. การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ถั่วลิสงคั่วทราย ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรศิริ สร้างสรรค์ หมู่ที่ 4 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์น้ำตาลผง ของกลุ่มสตรีบ้านคลองฉนวน หมู่ที่ 6 ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
3. การพัฒนาการส่งเสริมการตลาดของธุรกิจหัตถกรรมอิฐและกระเบื้องดินเผา บ้านทำนางหอม ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
4. การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายของธุรกิจผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา บ้านสทิงหม้อ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
5. การพัฒนาศักยภาพด้านการบัญชีของผู้ประกอบการธุรกิจผลิตภัณฑ์ไอ้ปุ่นซีเมนต์ บ้านบ่อदान ตำบลบ่อदान อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
6. รูปแบบการแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานไยตาลโดนคบ้านชะแม ตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

โครงการวิจัยทุกโครงการดังกล่าว ดำเนินการ โดยอาจารย์ในโปรแกรมวิชา เศรษฐศาสตร์ธุรกิจเป็นผู้วิจัย และนักศึกษา ปีที่ 4 ซึ่งกำลังศึกษาวิชาเตรียมฝึกประสบการณ์

วิชาชีพเศรษฐศาสตร์ธุรกิจเป็นผู้ช่วยนักวิจัย ดังนั้น โครงการนี้จะมีประโยชน์ในการพัฒนาธุรกิจของชุมชน และทำให้นักศึกษาได้มีโอกาสบูรณาการความรู้ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ ทั้งด้านการวิจัยและการปฏิบัติงานพัฒนา นอกจากนี้อาจารย์ได้เพิ่มความรู้ความสามารถในการบูรณาการวิธีการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการสู่ท้องถิ่น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพศักยภาพการดำเนินงานและความต้องการพัฒนาในด้านใดด้านหนึ่งของธุรกิจขนาดย่อมในชุมชนจังหวัดสงขลา ที่เลือกเป็นกรณีศึกษา
- 2.2 เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนาในด้านใดด้านหนึ่งของธุรกิจขนาดย่อมในชุมชนจังหวัดสงขลาที่เลือกเป็นกรณีศึกษา
- 2.3 เพื่อพัฒนาและประเมินผลการพัฒนาธุรกิจในด้านใดด้านหนึ่ง

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาและพัฒนาศักยภาพของธุรกิจขนาดย่อมในชุมชนของจังหวัดสงขลา ในด้านใดด้านหนึ่งของการบริหารจัดการของธุรกิจ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การเลือกปัญหาหรือประเด็นที่ต้องการพัฒนา การวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนา การดำเนินงานในการพัฒนาและการประเมินผลการพัฒนา ในโครงการวิจัยนี้ ได้มีการศึกษาและพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการของธุรกิจ 3 ด้าน คือ ด้านการตลาด ด้านการผลิต และด้านการบัญชี โดยการศึกษาแบ่งออกเป็น 6 โครงการย่อย ดังที่กล่าวมาแล้ว

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 4.1 ธุรกิจขนาดย่อมในชุมชนที่เลือกมาศึกษา 6 กลุ่มได้รับการพัฒนา ดังนี้
 1. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรศรีสร้างสรรค์ และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านคลองฉนวน ได้รับความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และกลุ่มธุรกิจมีบรรจุภัณฑ์รูปแบบใหม่ที่พัฒนาแล้วเพิ่มขึ้น

2. ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมที่ผลิตหัตถกรรมอิฐและกระเบื้องดินเผาได้มีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในด้านการส่งเสริมการตลาด และได้มีสื่อต่าง ๆ ในการส่งเสริมการขายสินค้า

3. ผู้ประกอบการธุรกิจผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านสทิงหม้อได้ขยายช่องทางการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์

4. ผู้ประกอบการธุรกิจผลิตภัณฑ์โอ่งปูนซิเมนต์บ้านบ่อคานมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชี

5. กลุ่มจักสานใยตาลโตนดบ้านชะแมได้มีการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานทำให้มีความสามารถผลิตสินค้าได้เพียงพอตามความต้องการของตลาด

4.2 ได้ตัวอย่างแนวทางในการพัฒนาธุรกิจขนาดย่อมในชุมชนสำหรับรัฐบาล ในการวางนโยบายเกี่ยวกับการช่วยเหลือธุรกิจลักษณะนี้ต่อไป

4.3 ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ได้มีโอกาสศึกษาปัญหาและช่วยพัฒนาธุรกิจชุมชนท้องถิ่น

4.4 ทำให้อาจารย์มีความรู้ความเข้าใจในและการทำวิจัยและปัญหาของชุมชนมากขึ้น และได้รับประสบการณ์ดังกล่าวมาเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนต่อไป

4.5 นักศึกษาได้มีประสบการณ์ตรงในการทำวิจัยและได้เรียนรู้ปัญหาของท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การจูงใจให้นักศึกษามีความผูกพันและรักท้องถิ่นของตน

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยและพัฒนา หมายถึง กระบวนการนำผลการศึกษาวิจัยธุรกิจขนาดย่อมในชุมชนไปสู่การปรับปรุงแก้ไข พัฒนาให้ดีขึ้นในระดับหนึ่ง โดยการพัฒนาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการหรือสมาชิกของธุรกิจทุกขั้นตอน

ธุรกิจขนาดย่อมในชุมชนจังหวัดสงขลา หมายถึง ธุรกิจของผู้ประกอบการรายเดียวหรือธุรกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน ที่อยู่ในจังหวัดสงขลา โดยมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมของชาชนบทอาศัยแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญ ในการผลิตประกอบไปด้วยแรงงานที่มีทักษะและแรงงานไร้ฝีมือ นอกจากนั้นรวมทั้งอุตสาหกรรมที่ต้องระดมแรงงานจากครอบครัวอื่น ๆ ในหมู่บ้านมาช่วย

ผลิตภัณฑ์ถั่วลิสงคั่วทรายบ้านเกษตรกรศิริ หมายถึง ถั่วลิสงที่คั่วทั้งเปลือกแห้งในกระทะที่ใส่ทรายลงไป เป็นสินค้าของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรศิริสร้างสรรค์ หมู่ที่ 4 ตำบลน้ำน้อย

อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จัดจำหน่ายทั้งปลีกและส่งโดยบรรจุในถึงพลาสติกซึ่งไม่มีตราที่ชัดเจน

ผลิตภัณฑ์น้ำตาลผงบ้านคลองฉนวน หมายถึง สินค้าที่ได้จากการนำน้ำตาลสดจากผลตาลโตนดมาเคี้ยวในกระทะจนมีความเข้มข้นตามต้องการ เป็นสินค้าของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านคลองฉนวน หมู่ที่ 5 ตำบลชุมพล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา โดยอยู่ในรูปแบบของน้ำตาลผง

ผลิตภัณฑ์อิฐกระเบื้องดินเผาบ้านท่านางหอม หมายถึง อิฐปูพื้นและกระเบื้องมุงหลังคาที่ทำจากทรายและดินเหนียวโดยอาศัยมือเป็นหลัก แล้วนำไปเผาในเตาที่สร้างขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้านโดยใช้อุณหภูมิที่เหมาะสมเพื่อให้เป็นวัสดุที่มีความทนทานแข็งแรง เป็นสินค้าของผู้ประกอบการรายเดียวในหมู่บ้านท่านางหอม ตำบลน่าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านสทิงหม้อ หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่นำมาจากดิน โดยผ่านการเผาจากเตาเผาเพื่อให้เกิดความแข็งแกร่ง คงทน เช่น หม้อต้มยา กาใส่ น้ำ แจกัน กระจาด ต้นไม้ เป็นต้น เป็นสินค้าของผู้ประกอบการรายเดียวที่บ้านสทิงหม้อ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ผลิตภัณฑ์โอ่งปูนซีเมนต์บ้านบ่อदान หมายถึง โอ่งที่ใช้ปูนซีเมนต์เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตโดยใช้มือนั้น เป็นโอ่งขนาดใหญ่ผลิตขึ้นมาเพื่อใช้ในการบรรจุน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภค เป็นสินค้าของผู้ประกอบการรายเดียวที่บ้านบ่อदान ตำบลบ่อदान อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา

ผลิตภัณฑ์โยตาลโตนดบ้านชะแม หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากโยตาลโตนด โดยการจักสานด้วยมือ มี 4 ผลิตภัณฑ์ คือ หมวกโยตาลโตนดของสุภาพบุรุษ หมวกโยตาลโตนดของสุภาพสตรี ปิ่นปักผมโยตาล และกล่องกระดาษทิชชูโยตาล สินค้านี้เป็นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานโยตาลโตนดบ้านชะแม ตำบลดีหลวง อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา